

Т. М. Гуд

*Тетяна Миколаївна Гуд, асистентка кафедри
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ КАРАНОСТІ ЗАЗДАЛЕГІДЬ НЕ ОБІЦЯНОГО ПРИХОВУВАННЯ ЗЛОЧИНУ

Суспільна небезпечність заздалегідь не обіцяного приховування злочину полягає в перешкоджанні своєчасному виявленню та розкриттю злочинів, проведенню повного, швидкого та неупередженого розслідування, притягненню винних до кримінальної відповідальності. Саме тому встановлення кримінальної відповідальності за його вчинення спрямовано на реалізацію принципу невідворотності відповідальності, сприяє підвищенню рівня правосвідомості та правової культури населення. Втім ефективність протидії цьому негативному соціальному явищу залежить від застосування збалансованого комплексу заходів правового характеру, розробки науково-обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідних положень чинного законодавства України, у тому числі, визначення меж караності даного діяння.

Розробці теоретичних і практичних питань приховування злочину свої праці присвятили Г. І. Баймурзін, І. А. Бушуєв, Г. Б. Вітенберг, П. І. Гришаєв, П. Ф. Гришанин, М. І. Ковальов, О. М. Лемешко, М. І. Мельник, Б. Т. Разгильдієв, Н. Г. Радунцев, В. Г. Смірнов, М. Х. Хабібুলлін та інші. Разом з тим, ці роботи здебільшого були присвячені дослідженню ознак даного делікту, у той час як питання покарання та його застосування за його вчинення аналізувались досить фрагментарно.

У зв'язку з цим метою статті є теоретичний аналіз змісту санкції ч. 1 ст. 396 КК та практики її застосування.

Зміст санкції статті Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК) обумовлюється тяжкістю злочину. Чим суспільно небезпечнішим є діяння, тим більш суворою є його санкція. За тяжкі та особливо тяжкі злочини передбачаються суворіші покарання, які можуть призначатися на більш тривалі строки та у значних розмірах.

За приховування злочину у ч. 1 ст. 396 КК передбачені покарання у виді арешту, обмеження волі та позбавлення волі. Отже, у вказаній санкції всі покарання, так чи інакше пов'язані з обмеженням або позбавленням особистої волі засудженого.

Найменш суворим покаранням серед передбачених у санкції ч. 1 ст. 396 КК, є арешт, який може призначатися на строк до трьох місяців. Законодавець, формулюючи дану санкцію, не встановив мінімальний строк арешту. У зв'язку з цим його мінімум визначається на підставі приписів ч. 1 ст. 60 КК, яка закріплює, що арешт встановлюється на строк від одного до шести місяців. Звідси за приховування злочину винний може бути засуджений на строк від одного до трьох місяців арешту.

Наступним покаранням, передбаченим у санкції ч. 1 ст. 396 КК, є обмеження волі, яке може бути призначене до трьох років. Враховуючи, що мінімальний розмір цього покарання у санкції не визначений, суди мають керуватися положеннями ч. 2 ст. 61 КК, яка визначає межі обмеження волі від одного до п'яти років. У зв'язку з цим за приховування злочинів обмеження волі може призначатися на строк від одного до трьох років.

Найсуворішим покаранням за даний делікт є позбавлення волі. У санкції ч. 1 ст. 396 КК воно встановлено в тому ж розмірі, що й обмеження волі, а саме на строк до трьох років. Виходячи зі змісту ч. 2 ст. 63 КК його мінімальний строк становить один рік. Звідси, за заздалегідь не обіцяне приховування злочину позбавлення волі може бути призначено строком від одного до трьох років.

Як видно, усі покарання, передбачені санкцією ч. 1 ст. 396 КК, пов'язані з ізоляцією особи від суспільства. При цьому характер такої ізоляції не є однаковим для кожного із цих видів покарань. Вважаємо, що серед них найменш суворим за характером правообмежень є покарання у виді обмеження волі. Вказаному покаранню властивий не такий суворий ступінь ізоляції від суспільства, ніж при арешті або позбавленні волі. Крім того, виходячи із порядку відбування даних видів покарань, відповідно до Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК)¹, обмеження волі передбачає менш значні обмеження прав та свобод засудженого навіть, порівняно із арештом. У зв'язку з цим, на наш погляд, обмеження волі в системі покарань (ст. 51 КК України), має передувати арешту. Однак, на сьогодні, на законодавчому рівні обмеження волі визнається більш суворим видом покарання, ніж арешт, та менш суворим ніж позбавлення волі.

Вивчення видів покарань, які можуть призначатися за ч. 1 ст. 396 КК, дозволяє також стверджувати, що арешт, обмеження волі та позбавлення волі, загалом спрямовані на обмеження однакових прав та свобод людини. До них належать, зокрема, право на особисту свободу, особисту недоторканність, працю, достатній життєвий рівень. Крім того, зазначені покарання призводять й до обмеження інших, похідних прав та свобод засуджених: права на проведення зборів, мітингів, походів та демонстрацій, права користування об'єктами своєї власності, що залишилися за межами установи відбування покарання, права на підприємницьку діяль-

ність, освіту, свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації, участь у професійних спілках, бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо. Проте визначальним для всіх цих видів покарань є обмеження особистої свободи засуджених.

Уявляється, що закріплення в санкції ч. 1 ст. 396 КК України покарань, пов'язаних з ізоляцією особи від суспільства, обумовлено тим, що кримінально караним є приховування лише тяжких та особливо тяжких злочинів. При цьому сам цей делікт відповідно до ч. 3 ст. 12 КК України належить до злочинів середньої тяжкості.

Як здається, санкції статей, що встановлюють відповідальність за злочини середньої тяжкості, з метою забезпечення реалізації принципів справедливості та індивідуалізації відповідальності, повинні передбачати й інші, менш суворі види покарань, ніж арешт, обмеження чи позбавлення волі. Наприклад, вдосконалення санкції ч. 1 ст. 396 КК можна здійснити за рахунок включення до неї покарань у виді штрафу та громадських робіт.

Відповідно до ч. 1 ст. 53 КК штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК, з урахуванням положень ч. 2 ст. 53 КК. У теорії цивільного права гроші прийнято визначати як специфічний вид майна. Тож штраф, перш за все, – це майнове покарання. Саме тому, на відміну від арешту, обмеження та позбавлення волі, які спрямовані, у першу чергу, на обмеження особистої свободи винних, штраф обмежує майнові права засуджених.

Останнім часом у кримінальному законодавстві України спостерігається тенденція щодо розширення сфери застосування штрафу як основного виду покарання. Зокрема пропозиції доповнення ним санкції ч. 1 ст. 396 КК України набувають більшої актуальності у зв'язку із останніми змінами КК України, наприклад, тими, що відбулися на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011р.², яким не тільки значно підвищено розміри штрафу як у Загальній частині КК, так і в санкціях Особливої частини КК, а й включено штраф до санкцій за тяжкі та особливо тяжкі злочини. До того ж, на відміну від арешту та обмеження волі даний вид покарання не містить обмежень щодо кола осіб, до яких він не може бути застосований, що також свідчить про доцільність його включення до санкції ч. 1 ст. 396 КК.

Розмір штрафу за приховування злочинів, на наш погляд, необхідно передбачити у половину максимального розміру, на який може призначатися штраф за злочини середньої тяжкості відповідно до ч. 3 ст. 12 КК України, встановивши максимальну його межу на рівні п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Такий розмір штрафу надасть суду змогу призначати засудженим це покарання у справедливих межах, враховуючи усі обставини справи та матеріальне становище винних.

Покарання у виді громадських робіт передбачене ст. 56 КК України. Згідно з ч. 1 цієї статті громадські роботи полягають у виконанні засудженим у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування. Таке законодавче формулювання покарання дає підстави стверджувати, що головним його змістом є обмеження права на працю. Згодні з цією позицією й інші дослідники, наприклад, Ю. А. Пономаренко³, В. Г. Павленко⁴ тощо.

На наш погляд, покарання, змістом якого є обмеження права винної особи на працю, що реалізується шляхом покладання обов'язку виконувати певні роботи у вільний від навчання чи основної роботи час без ізоляції від суспільства, є достатньо ефективним та має забезпечувати виправлення та спеціальну превенцію засуджених.

Що стосується строку призначення громадських робіт, то найбільш оптимальним розміром цього покарання вбачається його відбування в межах від ста до двохсот сорока годин. Вважаємо, що мінімальний розмір цього покарання (шістдесят годин) повинен передбачатися в санкціях за злочини невеликої тяжкості. За більш небезпечні злочини розмір цього покарання має бути значно вищим.

Таким чином, враховуючи проведений аналіз санкції ч. 1 ст. 396 КК України та висловлені пропозиції щодо її удосконалення, слід зазначити, що в санкції за приховування тяжких або особливо тяжких злочинів доцільно передбачити штраф до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадські роботи на строк від ста до двохсот сорока годин, арешт на строк до трьох місяців, обмеження волі на строк до трьох років, позбавлення волі на той самий строк.

Призначення покарання є однією з найпоширеніших реакцій держави на злочин. Це один із найбільш ефективних засобів протидії злочинності⁵, необхідний засіб попередження та подолання злочинних явищ⁶. Аналіз практики застосування ч. 1 ст. 396 КК показує, що здебільшого за цей злочин суди призначають покарання у виді позбавлення волі. При цьому найчастіше його застосовують за приховування саме тяжких, а не особливо тяжких злочинів. Так, згідно результатів проведеного статистичного дослідження матеріалів судової практики позбавлення волі було призначено у 61 % випадків засудження за ч. 1 ст. 396 КК, зокрема у 36,1 % – за приховування тяжких злочинів та 25 % – особливо тяжких. При цьому у 0,9 % у вироках ступінь тяжкості попереднього злочину чи його вид не зазначались.

Наступним видом покарання за поширеністю призначення за вчинення досліджуваного злочину є обмеження волі. Його було застосовано у 28 % випадках, а саме за приховування тяжких злочинів – 22,3 %; особливо тяжких – 5,1 %; за злочини, у вироках яких не вказано вид приховуваного злочину або його ступінь тяжкості – 0,6 %.

Найменш поширеним у практиці засудження за ч. 1 ст. 396 КК є арешт, який за результатами проведеного досліджування призначався лише у 9,3 % випадків. При цьому за приховування особливо тяжких злочинів – 5,1 %, тяжких злочинів – 3,3 % та у 0,9 % вироків, у яких не було вказано на вид приховуваного злочину або його ступінь тяжкості.

Таким чином, найбільш поширеним видом покарання, що призначається за вчинення заздалегідь не об'язного приховування злочинів, виявляється позбавлення волі. Вважаємо, така практика призначення покарання за ч. 1 ст. 396 КК зумовлена тим, що, по-перше, законодавець визначив позбавлення волі універсальним видом покарання. У ст. 63 КК не передбачено жодних обмежень щодо кола осіб, до яких він не може бути застосований. На відміну від нього, обмеження волі не може призначатися неповнолітнім, вагітним жінкам і жінкам, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, особам, що досягли пенсійного віку, військовослужбовцям строкової служби та інвалідам першої і другої групи (ч. 3 ст. 61 КК). Арешт не призначається особам віком до шістнадцяти років, вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей віком до семи років (ч. 3 ст. 60 КК). По-друге, призначення позбавлення волі або обмеження волі на строк до п'яти років надає судам можливість у подальшому звільнити таких засуджених від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК України, про що детальніше буде зазначено у наступному підрозділі, тоді як призначення арешту завжди пов'язано з його реальним відбуванням. По-третє, поширеність призначення позбавлення волі певним чином викликана так званою «звичкою», отриманою судами ще за радянських часів, коли кількість покарань КК УРСР 1960 р. була суттєво обмеженою в порівнянні з КК України 2001 р., а позбавлення волі знаходилося на першому місці в системі покарань. Окрім того, на нашу думку, суди можливо уникають призначення покарання у виді арешту через те, що на сьогодні не створені спеціальні арештні дома для відбування цього покарання, як того вимагає ч. 1 ст. 15 КВК. На сьогодні цей вид покарання відбувається у слідчих ізоляторах відповідно до п. 19 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань⁷. З урахуванням цього переважна більшість дослідників вважають таке відбування арешту не ефективним, а в окремих випадках навіть таким, що негативно впливає на засуджених⁸, внаслідок чого суди доволі рідко його призначають.

Щодо розмірів покарань, які призначаються судами на підставі санкції ч. 1 ст. 396 КК України, то для уніфікації підходу та упорядкування даних було визначено у розмірах всіх покарань мінімальні, медіальні та максимальні показники, а також проміжки між ними. У результаті розмір кожного з видів покарань, закріплених у санкції ч. 1 ст. 396 КК, визначався на рівні його мінімуму, між мінімумом та медіаною, медіани, між медіаною та максимумом, максимуму. Враховуючи граничні строки покарань, передбачених у санкції ч. 1 ст. 396 КК встановлено: 1) мінімальну межу арешту на рівні 1 місяця, обмеження та позбавлення волі – 1 року; 2) межу між мінімумом та медіаною арешту – від 1 до 1,5 місяця, обмеження та позбавлення волі – від 1 року до 1 року 6 місяців; 3) медіальну межу арешту – 1,5 місяці, обмеження та позбавлення волі – 1 рік 6 місяців; 4) межу між медіаною та максимумом арешту – від 1,5 до 3 місяців, обмеження та позбавлення волі – від 1 року 6 місяців до 3 років; 5) максимальну межу арешту – 3 місяці, обмеження та позбавлення волі – 3 роки.

Виходячи з цих показників, було встановлено, що за ч. 1 ст. 396 КК арешт призначався судами:

– на рівні мінімуму в 1,8 % випадків, а саме: за приховування тяжких злочинів – 1,2%, особливо тяжких злочинів – 0,6 %;

– на рівні максимуму – 7,5 %: за приховування тяжких злочинів – 3,2 %, за особливо тяжких злочинів – 2,7 %, за приховування злочинів, ступінь тяжкості яких у вирокі не визначений – 0,9 %.

Проте таку практику застосування даного виду покарання слід визнати алогічною та такою, що суперечить п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України щодо призначення покарання з урахуванням ступеня тяжкості злочину. Звідси за менш тяжкі злочини потрібно застосовувати менш суворі покарання, а не навпаки.

Призначення покарання у виді обмеження волі за ч. 1 ст. 396 КК відбувалось у наступних межах:

– на рівні мінімуму – 15 % випадків, а саме: за приховування тяжких злочинів – 13,9 %, за приховування особливо тяжких злочинів – 1,2 %;

– на рівні між мінімумом та медіаною – 0,6 %: за приховування тяжких злочинів – 0,3 %, злочинів, ступінь тяжкості яких у вирокі не зазначений – 0,3 %;

– на рівні між медіаною та максимумом – 11,7 %: за приховування тяжких злочинів – 7,5 %, особливо тяжких злочинів – 3,9 %, злочинів, ступінь тяжкості яких у вирокі не вказаний – 0,3 %;

– на рівні максимуму – 0,6 % за приховування тяжких злочинів.

На рівні мінімуму санкції ч. 1 ст. 396 КК – 1 рік обмеження волі частіше призначається за приховування тяжких злочинів. Рідше це покарання застосовується за приховування тяжких злочинів на рівні між медіаною та максимумом розміру покарання (зазвичай 2 роки). За приховування особливо тяжких злочинів цей вид покарання частіше призначається на рівні між медіаною та максимумом розміру покарання (зазвичай 2 роки).

Нарешті, покарання у виді позбавлення волі призначається судами за ч. 1 ст. 396 КК у таких межах:

– на рівні мінімуму 16,6 % випадків, серед яких: за приховування тяжких злочинів – 14,2 %, особливо тяжких злочинів – 1,8 %, злочинів, ступінь тяжкості яких у вирокі не зазначений – 0,6 %;

– на рівні між мінімумом та медіаною – 0,6 % за приховування тяжких злочинів;

– на рівні медіани – 0,3 % за приховування тяжких злочинів;

– на рівні між медіаною та максимумом – 31,3 %: за приховування тяжких злочинів – 16,3 %, особливо тяжких – 15 %;

– на рівні максимуму – 12 %: за приховування тяжких злочинів – 4,8 %, особливо тяжких – 7,2 %.

Таким чином, за приховування тяжких злочинів злочини суди досить часто призначають позбавлення волі на строк у межах між медіаною та максимумом санкції (зазвичай 2 роки позбавлення волі), в окремих випадках це покарання призначається на рівні мінімуму (1 рік). За приховування особливо тяжких злочинів суди, як правило, призначають позбавлення волі на строк в межах між медіаною та максимумом санкції

(зазвичай 2 роки позбавлення волі) і, як виняток, це покарання призначається на рівні мінімуму (1 рік) за злочини вказаного ступеня тяжкості.

Аналіз обвинувальних вироків за ч. 1 ст. 396 КК України також надав можливість встановити, що в поодиноких випадках суди застосовували ст. 69 КК України та призначали види покарання, не передбачені санкцією даної статті. Зокрема, суди переходили до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції за цей злочин, у 1,8 % випадків. Серед них: у 0,6 % було призначено штраф, у 0,9 % – громадські роботи, у 0,3 % – виправні роботи.

Отже, не зважаючи, що випадки призначення більш м'яких покарань, ніж передбачено санкцією ч. 1 ст. 396 КК, є поодинокими, така практика все одно свідчить, що санкція ч. 1 ст. 396 КК України потребує вдосконалення за рахунок включення до неї штрафу та громадських робіт.

Дослідження судової практики засудження за ч. 1 ст. 396 КК свідчить про значний відсоток випадків, коли призначене покарання реально не відбувалось. З усіх виявлених випадків засудження за ч. 1 ст. 396 КК України реально відбували покарання лише 37 % винних осіб, у той час як 63 % були звільнені від його відбування. При цьому з них до 15 % осіб були засуджені до реального відбуття покарання, призначеного в межах санкції даної статті; 2 % – до реального відбуття менш суворого покарання на підставі ст. 69 КК; 16 % – за сукупністю злочинів та 4 % – за сукупністю вироків.

У той же час доля засуджених за приховування злочинів до реального відбування покарання у виді арешту становила 35 %, до обмеження волі – 24 %, до позбавлення волі – 41 %. За приховування особливо тяжких злочинів це співвідношення виявилось наступним чином: арешт – 29 %, обмеження волі – 36 %, позбавлення волі – 35 %.

Наведені статистичні дані свідчать, що на практиці превалює засудження до реального відбуття покарання за приховування особливо тяжких злочинів. Вважаємо таку практику цілком обґрунтованою та логічною, адже суворіші покарання повинні призначатися за більш тяжкі злочини. При цьому слід зазначити, що таке призначення покарання зазвичай мало місце за приховування вбивств.

При аналізі обвинувальних вироків не було встановлено жодного випадку засудження за ч. 1 ст. 396 КК України до реального відбуття покарання, призначеного на підставі ст. 69 КК. Натомість були виявлені випадки призначення покарань та їх реальне відбування на підставі ст. 70 та ст. 71 КК.

Практика засудження до реального відбування покарання, призначеного за сукупністю злочинів є набагато більшою. Зокрема, було встановлено 16 % таких випадків. Серед них остаточне покарання у виді арешту було обрано в 6 % випадків засудження; обмеження волі становило 2 %; позбавлення волі – 92 %.

Узагальнюючи викладене, відзначимо, що позбавлення волі є найбільш поширеним видом покарання, який призначається за ч. 1 ст. 396 КК. Втім реально це покарання відбувається лише в поодиноких випадках. Переважно засуджені звільняються від його відбування з різних підстав. Разом із цим, така практика призначення покарань свідчить про необхідність удосконалення санкції ч. 1 ст. 396 КК за рахунок доповнення її іншими, менш суворими видами покарання, не пов'язаними з ізоляцією засудженого від суспільства.

¹ Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон від 11.07.2003 р. № 1129-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767.

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності // Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/4025-17>

³ Пономаренко Ю. А. Види наказаний по уголовному праву Украины: монография / Ю. А. Пономаренко. – Х. : ФИНН, 2009. – 344 с. – С. 86–88.

⁴ Павленко В. Громадські роботи в системі покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: загальна характеристика та шляхи вдосконалення / В. Павленко // Право України. – 2003. – № 11. – С. 97–101. – С. 98.

⁵ Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М. И. Бажанов. – К. : Вища школа, 1980. – 216 с. – С. 5.

⁶ Гальперин И. М. Наказание: социальные функции, практика применения / И. М. Гальперин. – М. : Юрид. лит., 1983. – 208 с. – С. 17.

⁷ Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : Наказ від 25.12.2003 р. № 275 // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 52. – Ст. 2898.

⁸ Хомич В. М. Арест / В. М. Хомич, Л. В. Рябова // Энциклопедия уголовного права : в 35 т. – СПб., 2007. – Т. 8 : Уголовная ответственность и наказание. – С. 428–485. – С. 441.

Резюме

Гуд Т. М. Особливості караності заздалегідь не обіцяного приховування злочину.

У статті проведено науково-теоретичне дослідження змісту санкції за заздалегідь не обіцяне приховування злочину. Обґрунтовується, що незважаючи на альтернативний характер санкції ч. 1 ст. 396 КК, передбачені в ній основні види покарання не можуть повною мірою забезпечити реалізацію принципу індивідуалізації покарання при його призначенні судом. Вони є доволі суровими та спрямованими на обмеження однакових прав і свобод засудженого. З метою вдосконалення цієї санкції, пропонується включити до її змісту інші, менш суворі види покарання, а саме штраф та громадські роботи. На підставі аналізу практики застосування покарання за ч. 1 ст. 396 КК звертається увага на недоліки, які допускає суд при призначенні покарання за приховування тяжких та особливо тяжких злочинів. Визначено шляхи їх усунення.

Ключові слова: заздалегідь не обіцяне приховування злочину, санкція, покарання, призначення.

Резюме

Гуд Т. Н. Особенности наказуемости заранее не обещанного укрывательства преступления.

В статье проведено научно-теоретическое исследование содержания санкции за заранее не обещанное укрывательство преступления. Обосновывается, что несмотря на альтернативный характер санкции ч. 1 ст. 396 УК, предусмотренные в ней основные виды наказания не могут в полной мере обеспечить реализацию принципа индивидуализации наказания при его назначении судом. Они являются довольно суровыми и направленными на ограничение одинаковых прав и свобод осужденного. С целью совершенствования этой санкции, предлагается включить в ее содержание другие, менее строгие виды наказания, а именно штраф и общественные работы. На основании анализа практики применения наказания по ч. 1 ст. 396 УК обращается внимание на недостатки, которые допускает суд при назначении наказания за укрывательство тяжких и особо тяжких преступлений. Определены пути их устранения.

Ключевые слова: заранее не обещанное укрывательство преступления, санкция, наказание, назначение.

Summary

Gud T. Punishability features of beforehand non-promised concealment of crime.

This article presents the scientific and theoretical research of penalty content for beforehand non-promised concealment of crime. It is substantiated that despite the nature of alternative sanctions of Part. 1, Art. 396 of the Criminal Code provided for therein main types of punishment cannot fully ensure the implementation of the principle of individualization of punishment appointed by the court. They are quite severe and designed to limit the same rights and freedoms of the convicted person. In order to improve this sanction is proposed to include to the content of other, less severe punishments, such as fine and community service. On the basis of the practice of punishment under Part. 1, Art. 396 of Criminal Code it is noted to flaws that allow the court in sentencing for concealing grave and especially grave crimes. The ways to eliminate them are defined.

Key words: beforehand non-promised concealment of crime, sanction, punishment, assignment.

УДК 342.72/.73:343.131.5

Н. С. ДОМБРОВСЬКА

Наталія Сергіївна Домбровська, викладач Інституту кримінально-виконавчої служби

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗАХИСТУ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ**

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю¹. Безперечно, пріоритетними завданнями держави є не просто проголошення таких принципів, а й практичне втілення їх у життя.

Останнім часом велика увага приділяється забезпеченню прав засуджених до позбавлення волі, що пов'язано з особливостями їх правового статусу і тими обмеженнями, які на них покладаються обвинувальним вироком суду та вимогами чинного законодавства. Наслідками позбавлення волі засуджених є ускладнений процес реалізації ними деяких своїх прав, тому є необхідність створення ефективної системи правових та організаційних засобів їх захисту.

Чинним законодавством передбачено різні форми та способи забезпечення прав засуджених до позбавлення волі, однак залишається питання їх ефективності. Взагалі, до системи забезпечення прав і свобод людини і громадянина належать такі елементи, як: суб'єкти забезпечення, об'єкти забезпечення, засоби забезпечення (як правові, так і неправові), зміст діяльності суб'єктів, гарантії прав людини і громадянина, інші чинники, що приводять в рух усі вищезазначені елементи. Найважливіший елемент системи забезпечення – це суб'єкти, які є носіями традицій та інших важливих суспільних цінностей і приводять в рух усю систему².

У ст. 24 Кримінально-виконавчого кодексу України визначено перелік органів, установ, організацій та їх повноваження щодо здійснення нагляду та контролю за установами виконання покарання з метою забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі. Зокрема, це можливість безперешкодно відвідувати установи виконання покарань для здійснення контролю та проведення перевірки, отримувати інформацію, що стосується процесу виконання та відбування покарання, перевіряти додержання вимог законодавства, знайомитися з матеріалами особової справи, спілкуватися зі співробітниками та засудженими тощо. Окрім того, з метою забезпечення механізму реалізації прав законом передбачено можливість безперешкодного листування засуджених до позбавлення волі з міжнародними організаціями, членом або учасником яких є Україна, омбудсменом, судом, прокуратурою та захисником³. Безперечно, такі положення спрямовані на поліпшення становища засуджених до позбавлення волі та гарантують доступ до правових засобів захисту.

Разом із тим констатація уповноваженими міжнародними організаціями та інституціями порушення Україною прав людини, у тому числі під час відбування покарання, свідчить про недостатній правовий захист на державному рівні та необхідність його вдосконалення. Згідно з даними, висвітленими у щорічному